

Słownik ortograficzny – zawiera hasła (wyrazy) używane w języku polskim Słownik podaje też formy odmiany wyrazów i zalecane miejsca dzielenia słów na granicy wierszy. Uzupełnieniem słownika są zasady pisowni i interpunkcji oraz aneks z najnowszymi zmianami w ortografii. Na stronie www.so.pwn.pl znajduje się strona internetowa wersja słownika ortograficznego.

Słownik języka polskiego Jego podstawowym zadaniem jest dostarczenie wiedzy o znaczeniu ujętych w nim słów poprzez ich opisowe wyjaśnienie.

Słowniczek pojęć

- **Morał** – pouczenie wynikające z jakiejś opowieści, które pokazuje, jak należy się zachować wobec innych, i przestrzega, czego nie należy robić.
- **Synonim** (wyraz bliskoznaczny) – wyraz bliski znaczeniu innemu wyrazowi: fruwać – latać, wesoły – radosny,
uwaga! Nie myl z wyrazem pokrewnym.
- **Wyraz pokrewny** – są to wyrazy, które należą do tej samej rodziny, czyli pochodzą od tego samego słowa, ale mogą mieć zupełnie różne znaczenie (piłka – piłkarz, kosz – koszykarz, dom – domownik).

RODZAJE LITERACKIE

Liryka

Epika

Dramat

GATUNKI LITERACKIE

hymn

powieść

dramat właściwy

fraszka

opowiadanie

komedia

bajka

pamiętnik

tragedia

ballada

mit

opera

legenda

baśń

Liryka - utwory pisane wierszem.

Epika – utwory pisane prozą.

Dramat - utwory przeznaczone do przedstawiania na scenie teatralnej.

Gatunki literackie

Baśń – opowieść o nieprawdopodobnych postaciach i zdarzeniach, które rozgrywają się w nieokreślonym miejscu i czasie. W baśni występują nieprawdopodobne postacie (czarownice, smoki), magiczne przedmioty (buty siedmiomilowe) i zdarzenia (czary, sen stuletni). Utrzymana w atmosferze niesamowitości, magiczności. Główni bohaterowie są zestawieni w pary o przeciwnych charakterach (mądry – głupi, dobry – zły). Przyroda często przybiera cechy ludzkie. Baśń ma dobre zakończenie – dobro zwycięża, a zło zostaje ukarane. Ma dłuższą formę niż bajka, a stopień fantastyczności jest zwielokrotniony nagromadzeniem nieprawdopodobnymi motywami i elementami. Czasem różnice między bajką a baśnią są nieostre.

Dramat – to utwór literacki przeznaczony do wystawienia na scenie. Cechuje go bezpośrednie przedstawienie działań i wypowiedzi postaci, bez udziału narratora. Jest podzielony na akty i sceny. Tekst główny dramatu stanowią dialogi i monologi przeznaczone do wygłaszania ze sceny, a tekst poboczny wskazówki i wyjaśnienia autora, pomocne przy przygotowaniu inscenizacji.

Komiks – historia obrazkowa ograniczona zwykle do wypowiedzi bohaterów, które są umieszczone zwykle w dymkach.

Legenda – utrwalona w tradycji, fantastyczna opowieść o postaciach wydarzeniach i miejscach historycznych lub o życiu świętych. Obok prawdy historycznej zawiera elementy niezwykle i cudowne

Mit – to pradawna opowieść nieznanego pochodzenia oparta na starożytnych wierzeniach. Mit próbuje wyjaśnić pochodzenie, naturę i przeznaczenie świata, bogów i człowieka. Mity przekazywano początkowo w formie ustnej, z czasem zostały zapisane w wielu wersjach.

Opowiadanie – krótki utwór pisany prozą, przeważnie skupiony na jednym lub kilku wydarzeniach. Zawiera opisy i komentarze narratora, a jego osoba i okoliczności, jakich się znajduje, są celowo podkreślone.

EPIKA (proza)

Utwory epickie, prozatorskie – inaczej niż w wierszach, słowa nie są ułożone rytmicznie, nie tworzą rymów, a sam utwór nie jest podzielony na wersy czy zwrotki.

Świat przedstawiony – fikcyjna rzeczywistość (realistyczna lub fantastyczna) stworzona w określonym dziele literackim. składają się na nią; czas, przestrzeń, wydarzenia, bohaterowie – ich myśli, uczucia i wypowiedzi,

Narrator – wymyślona przez autora fikcyjna osoba, która opowiada o postaciach i wydarzeniach. Występuje w opowiadaniach i baśniach. Narrator może:

- pozostawać na zewnątrz świata, o którym opowiada, Przygląda się bohaterom, jakby stojąc z boku. Nie wiadomo, kim jest, jak wygląda – nie ujawnia się.
- być uczestnikiem wydarzeń. Narrator opowiada o wydarzeniach, w których uczestniczy. Jest jednocześnie bohaterem. Tekst zawiera informacje na jego temat.
- Narrator może opowiadać:

- w 3. osobie (narracja trzecioosobowa) – „Wrócił z wakacji szczęśliwy i
- w 1. osobie (narracja pamiętnikarska) – „Wróciłem z wakacji szczęśliwy i

Bohater – postać, która występuje w utworze literackim i bierze udział w opisywanych wydarzeniach.

Wydarzenia i postacie

- **realistyczne** – inaczej prawdopodobne, czyli takie, które mogłyby istnieć lub zdarzyć się w rzeczywistości (Kopciuszek, macocha, Piękna).
- **fantastyczne** – inaczej nieprawdopodobne, czyli takie, które nie istnieją lub byłyby niemożliwe w rzeczywistości (mówiąca rybka, wróżka, szczur zamieniony w woźnicę).

Monolog - wypowiedź jednej postaci kierowana do siebie samej albo bezpośrednio do czytelnika lub widza.

Dialog – rozmowa dwóch osób.

LIRYKA (wiersz)

Wiersz

Wers – jedna linijka wiersza.

Zwrotka (strofa) – układ wersów, zwrotka powtarza się w wierszu co najmniej dwa razy.

Refren – to powtórzenie strofy, wersu lub jego części w określonym miejscu. Występuje w utworach o wyrażonym rytmie w piosenkach lub wierszach mających charakter pieśni.

Adresat wiersza - - to osoba, do której skierowany jest utwór. Może nim być przedmiot lub pojęcie. Osoba mówiąca (podmiot mówiący) przekazuje adresatowi swoje przeżycia, doznania, przemyślenia.

Podmiot mówiący – (inaczej: podmiot mówiący, podmiot liryczny) to osoba, która mówi w wierszu o swoich uczuciach, wewnętrznych przeżyciach i przemyśleniach. Podmiot mówiący nie jest tym samym co autor wiersza, choć niekiedy wyraża jego uczucia .

Nastrój utworu – uczucia i wrażenia, jakie utwór wywołuje w czytelniku. Nastrój wynika między innymi ze sposobu przekazywania myśli przez podmiot liryczny.

Środki artystycznego wyrazu:

- **rytm** – regularne powtarzanie się w wierszu różnych elementów w wierszu:
 - jednakowej liczby wersów w strofach,
 - jednakowej liczby sylab w wersie,
 - powtarzających się układów rymów,
- **rym** – jednakowe lub podobne brzmienie zakończeń wyrazów najczęściej na końcu wersów,

Pogodnie, cicho i uroczyście
Spływają zwolna na ziemię liście
- **epitet** – wyraz (najczęściej przymiotnik) określający cechy osób, przedmiotów i zjawisk (*małym stolikiem, niebieskie liście*),
- **porównanie** - zestawienie dwóch zjawisk, przedmiotów, z których jedno określa drugie, i ma na celu wskazanie wzajemnego podobieństwa. Łącznikiem, który najczęściej zespolił dwa człony porównania jest spójnik *jak, niby, jakby, niż*,

Idzie zmierzch, jak tłumy cieni ...

Teatr

Scenariusz teatralny – tekst literacki rozpisany na sceny i dialogi, będący podstawą realizacji przedstawienia teatralnego. Tekst scenariusza dzieli się na

- tekst główny (wypowiedzi występujących postaci, przeznaczone do wygłoszenia ze sceny)
- tekst poboczny (didaskalia) – wskazówki i objaśnienia autora sztuki dla przygotowujących inscenizację. Komentarze i wskazówki autora dotyczące gry aktorów, kostiumów, rekwizytów, dekoracji.

Scena – część utworu dramatycznego wydzielona ze względu na jednolity czas, miejsce i udział bohaterów.

Reżyser - nadzoruje całość przygotowań do występu, udziela wskazówek aktorom, według jego pomysłu jest przygotowywana sztuka.

Scenograf – odpowiedzialny za dekoracje rekwizyty (przedmioty używane w czasie przedstawienia).

Oświetleniowiec – zajmuje się oświetleniem sceny. Dzięki efektom świetlnym może zwrócić uwagę widza na postać, wybrany rekwizyt.

Reżyser dźwięku – odpowiedzialny za dobór muzyki i jej jakość techniczną

Sufler – to osoba, która podczas prób i przedstawień podpowiada aktorom, gdy ci zapomną tekstu.

Kierownik literacki – proponuje utwory, które będą wystawiane przez teatr.

Dramatopisarz (dramaturg) – to autor utworów wystawianych na scenie.

Charakteryzator – korzysta z różnorodnych środków, takich jak makijaż, peruki, aby jak najlepiej upodobnić wygląd aktora do wyglądu odgrywanej przez niego postaci.

Kostiumolog – odpowiada za przygotowanie kostiumów.

Rekwizyty – to wszystkie przedmioty, które pojawiają się w przedstawieniu (naczynia, meble).